

**ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԿՈՆՖԼԻԿՏՆԵՐԻ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ, ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ,
ԴՐԱՆՑ ԾԱԳՄԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄԸ**

ԳԱՅԱՆԵ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Խ. Աբովյանի անվանի հայկական պետական մանկավարժական
համալսարան,
քիմիական գիտությունների թեկնածու
gayanca@yahoo.com

Համառոտագիր

Վերջին ժամանակներում ընտանեկան հարաբերություններն էական փոփոխությունների են ենթարկվել: Ավելացել է բջջային՝ ամուսիններից և երեխաներից կազմված ընտանիքների թիվը: Փոխվել են ընտանիքում ամուսինների ֆունկցիաները, նրանց արժեհամակարգը, վերաբերմունքը երեխաների հանդեպ, դաստիարակության մեթոդները: Շատ կարևոր է ուսումնասիրել ընտանեկան հարաբերություններում տեղի ունեցող տեղաշարժերը, ընտանեկան կոնֆլիկտների առաջացման պատճառները և դրանց ազդեցությունը երեխայի անձի ներդաշնակ ձևավորման վրա: Գոյություն ունի «կոնֆլիկտ» հասկացության մի քանի սահմանում: Բ. Մ. Ռեբուսը կոնֆլիկտը բնութագրում է որպես մարդկանց գիտակցության մեջ միմյանց հանդեպ հակադարձ ուղղված և անհամատեղելի միտումների բախում՝ կապված բացասական սուր հուզական ապրումների հետ [1]:

Ըստ վիճակագրական տվյալների՝ ընտանեկան կոնֆլիկտների հիմնական պատճառը հաղորդակցման կուլտուրայի, փոխադարձ վստահության, քաղաքավարության, ուշադրության, բարյացակամության, նրբազգացության բացակայությունն է:

Իրականում կոնֆլիկտների պատճառ կարող են հանդիսանալ հոգեբանական անհամատեղելիությունը, սեռական խնդիրները, միմյանց մտադրությունները չհասկանալը, վարքի սխալ մեկնաբանությունները, բարոյականության վերաբերյալ տարբեր մոտեցումները, պարտքի և պատասխանատվության զգացումի բացակայությունը և այլն:

Ընտանիքն ամուր է այն ժամանակ, երբ զույգերի միջև ստեղծված են բարիդրացիական հարաբերություններ, երբ ազատ քննարկվում են տարբեր թեմաներ, երբ ամուսիններն ունեն ընդհանուր հետաքրքրություններ, ընդունակ են ապրումակցման, զիջող են և, ամենակարևորը, երբ ընտանիքի հիմքում սերն է:

Բանալի բառեր և բառակապակցություններ. ընտանիք, կոնֆլիկտներ, համատեղելիություն, ներանձնային, միջանձնային, անհատական-խմբային:

ПОНЯТИЕ СЕМЕЙНЫХ КОНФЛИКТОВ, ПРИЧИНЫ, МЕХАНИЗМ ИХ ВОЗНИКНОВЕНИЯ

ГАЯНЕ ГРИГОРЯН

Армянский государственный педагогический университет им. Х. Абовяна

кандидат химических наук

gayanca@yahoo.com

Аннотация

В последнее время семейные отношения претерпели значительные изменения. Увеличилось количество мобильных семей, состоящих из супругов и детей. Изменились функции супругов в семье, их система ценностей, отношение к детям, методы воспитания. Очень важно изучать изменения в семейных отношениях, причины семейных конфликтов и их влияние на гармоничное формирование личности ребенка. Существует несколько определений конфликта. Б. М. Ребус характеризует конфликт как столкновение противоположных и несовместимых тенденций в сознании людей, связанных с негативными острыми эмоциональными переживаниями [1].

По статистическим данным, основной причиной семейных конфликтов является отсутствие культуры общения, взаимного доверия, вежливости, внимания, доброты, такта.

На самом деле причиной конфликтов может быть психологическая несовместимость, сексуальные проблемы, непонимание намерений друг друга, неверное толкование поведения, разные подходы к морали, отсутствие чувства долга и ответственности и т.д.

Семья крепка, когда между супругами существуют дружелюбные отношения, когда свободно обсуждаются различные темы, когда супруги имеют общие интересы, умеют жить вместе, обходительны и, самое главное, когда семья строится на любви.

Ключевые слова и словосочетания: семья, конфликты, совместимость, внутриличностная, межличностная, индивидуально-групповая.

CONCEPT OF FAMILY CONFLICTS, CAUSES, MECHANISM FOR THEIR OCCURRENCE

GAYANE GRIGORYAN

Armenian State Pedagogical University after Kh. Abovyan

PhD in Chemical Sciences

gayanca@yahoo.com

Abstract

In recent times, family relations have undergone significant changes. The number of mobile families consisting of spouses and children has increased. The function of spouses in the family, their value system, attitude towards children and upbringing methods have changed. Studying the changes in family relationships, family conflict causes, and their impact on a child's personal harmonic formation is essential. There are several definitions for conflict conception. B. M. Rebus describes the conflict as one of people's consciousness clash of opposite and incompatible tendencies towards each other associated with negative acute emotional feelings.

According to statistical data, the main cause of family conflict is the lack of communication culture, mutual trust, courtesy, attention, kindness and tenderness.

In fact, the cause of family conflicts can be psychological incompatibility, sexual problems, not understanding each other's intentions, wrong interpretations of behaviour, different approaches to morality, and lack of duty and responsibility sense.

The family is strong when there are neighbourly relations between the couples when various topics are freely discussed, when the spouses have common interests, are able to live together, are accommodating and, most notably when the family is based on love.

Keywords and phrases: family, conflicts, compatibility, intrapersonal, interpersonal, individual-group.

Ըստ Ա. Վ. Սերգեյչուկի՝ կոնֆլիկտը անհատների անհամատեղելի նպատակների, հետաքրքրությունների, դիրքորոշումների, կարծիքների, հայացքների բախում է [2]:

Ի տարբերություն Ռեբուսի և Սերգեյչուկի՝ Ա. Մ. Ստոլյարենկոն կոնֆլիկտը բնութագրում է ոչ թե որպես բախում, այլ հակասություն. «Կոնֆլիկտը երկու և ավելի մարդկանց (խմբերի) միջև սուր և դժվար լուծվող հակասություն է, որը բնութագրվում է հակամարտությամբ, հակասող կողմերի կողմից ուժեղ միջոցների փոխադարձ կիրառմամբ՝ հակառակ կողմին հաղթելու նպատակով» [3]:

Ըստ վիճակագրական տվյալների ընտանեկան կոնֆլիկտների հիմնական պատճառը հաղորդակցման կուլտուրայի, փոխադարձ

վատահույության, քաղաքավարության, ուշադրության, բարյացակամության, նրբազգացության բացակայությունն է:

Իրականում կոնֆլիկտների պատճառ կարող են հանդիսանալ հոգեբանական անհամատեղելիությունը, սեռական խնդիրները, միմյանց մտադրությունները չհասկանալը, վարքի սխալ մեկնաբանությունները, բարոյականության վերաբերյալ տարբեր մոտեցումները, պարտքի և պատասխանատվության զգացումի բացակայությունը և այլն:

Ընտանիքն ամուր է այն ժամանակ, երբ զույգերի միջև ստեղծված են բարիդրացիական հարաբերություններ, երբ ազատ քննարկվում են տարբեր թեմաներ, երբ ամուսիններն ունեն ընդհանուր հետաքրքրություններ, ընդունակ են ապրումակցման, զիջող են և, ամենակարևորը, երբ ընտանիքի հիմքում սերն է:

Ընտանեկան կոնֆլիկտների հիմքում ընկած է ամուսինների նպատակների և հետաքրքրությունների օբյեկտիվ տարբերությունները, որը հարաբերություններում ընդունվում է որպես հակադրություն: Սոցիալ-հոգեբանական հետազոտությունները հնարավորություն են տալիս առանձնացնելու ընտանեկան կյանքում առաջացող կոնֆլիկտների չորս տեսակ՝

1. Ներանձնային- պետք է նշել, որ այն մարդը, որն ունի ներքին կոնֆլիկտներ, հաճախ սխալ է գնահատում շրջապատի մարդկանց և տեղի ունեցող իրադարձությունը: Արդյունքում տեղի է ունենում հոգեբանական ճնշում և հնարավոր է ներանձնային կոնֆլիկտը վերափոխվի միջանձնային կոնֆլիկտի:

2. Միջանձնային-կոնֆլիկտը ծագում է 2 կամ ավելի մարդկանց միջև: Միջանձնային կոնֆլիկտն առաջանում է մարդկանց համատեղ աշխատանքի ժամանակ և ծագում հակադրությունների լուծման ժամանակ: Նման կոնֆլիկտի լուծումը կախված է մարդկանց զարգացման մակարդակից:

3. Անհատական-խմբային կոնֆլիկտը առաջանում է այն ժամանակ, երբ անհատի նպատակը, վարքը չի համապատասխանում խմբի նորմերին:

4. Միջխմբային կոնֆլիկտ-այս դեպքում կարող է տեղի ունենալ բախում տարբեր խմբերի նպատակների, վարքի միջև: Կոնֆլիկտային գործունեության հիմքում ընկած են՝

ա) գործունեության բնույթը (հարձակվողական, պաշտպանողական, չեզոք)։

բ) ակտիվության կոնֆլիկտներ (սիրո կորուստ, կապվածություն, կոպտություն, խանդը, կյանքին տարբեր հայացքներով նայելը)։

գ) նեքին կոնֆլիկտ (դավաճանություն, մեկ այլ մարդու հանդեպ նոր զգացում)։

Ընտանեկան կյանքը մի ամբողջ գիտություն է, որը շատ բարդ է և անընդհատ զարգացող, քանի որ երկու ճակատագրեր միացել են և դարձել ընդհանուր երկու աշխարհներ։ Անհրաժեշտ է ապրել ընդհանուր հոգսերով, հաջողություններով [4]։

Ընտանիքի յուրահատկություններից մեկն այն է, որ մի քանի մարդ ամենասերտ փոխհարաբերությունների մեջ են լինում երկարատև ժամանակահատվածում, մի քանի տասնյակ տարիների ընթացքում։ Նման ինտեսիվ փոխազդեցության համակարգում դժվար է գոյակցել առանց վեճերի, կոնֆլիկտների և ճգնաժամերի։ Ընտանիք կազմելուց հետո սկսվում է ամուսնական առօրյան իր հոգսերով, ամուսինների միջև կարող են առաջանալ նաև հակասություններ, կոնֆլիկտներ, որոնք առաջ են բերում ներընտանեկան անբարենպաստ փոխհարաբերություններ։ Այդ կոնֆլիկտները կարող են վերաբերվել ամուսնական կյանքի տարբեր կողմերին, դրամի, հետաքրքրություններին, բարեկամներին, ազգականներին, երեխաներին և այլն։ Ներընտանեկան անբարենպաստ փոխհարաբերությունների առաջացման հիմնական և ավելի հաճախ հանդիպող պատճառներից մեկը կոնֆլիկտներն են ընտանիքի անդամների միջև։ Ընտանիքի անդամների միջև միշտ առկա է պայքար հանուն իշխանության, հանուն որոշումներ կայացնելու իրավունքի։ Օրինակ՝ ծնողի և երեխայի միջև որոշակի պայքար է առաջանում, թե տարբեր խնդիրների շուրջ ով է վճիռ կայացնելու։ Միջամուսնական կոնֆլիկտների առաջացումն ավելի հավանական է դառնում հետևյալ պայմանների առկայության դեպքում կամ հետևյալ պատճառներով՝

1. սեփական ես-ի նշանակալիության, կարևորության պահանջմունքի, չբավարարվածության, ամուսիններից մեկի սոցիալական դիրքի ցածրացում։

2. դրական հույզերի, պահանջմունքի, չբավարարվածության, քնքշանքի հասկանալու և փոխըմբռնման բացակայության և այլն։

3. ցածր կրթամակարդակ.

4. աշխատանքի բացակայություն և ֆինանսական դժվարություններ.

5. կախվածություն ծնողների ընտանիքներից:

Ամուսնական կոնֆլիկտները հաճախ առաջանում են զույգերի ֆիզիկական և հոգեբանական անհամատեղելիության պատճառով: Հոգեբանական համատեղելիությունը պայմանավորված է ամուսինների խառնվածքի տիպով և բնավորության գծերով: Որքան ամուսինները նման են իրար բնավորությամբ և խառնվածքով, այնքան ավելի շատ են նյարդայնացնում և հոգնեցնում միմյանց: Ներդաշնակ զույգ կարող են լինել օրինակ սանգվինիկ ամուսինն ու մելանխոլիկ կինը: Ֆիզիկական համատեղելիությունը պայմանավորված է կնոջ և տղամարդու օրգանիզմի կառուցվածքով, սեռական օրգանների առանձնահատկություններով, որոնք էական նշանակություն ունեն սեռական կյանքում: Արդեն ապացուցված է, որ սեռական անբավարարվածությունը, ինտիմ կյանքում առկա խնդիրներն առաջացնում են սառնություն ու անտարբերություն կին-տղամարդ հարաբերություններում:

Ընտանիք կազմելիս հարկավոր է հաշվի առնել նաև այն, որ տղամարդկանց օրգանիզմի վերջնական ձևավորումը տեղի է ունենում 25 տարեկանում, իսկ կանանց օրգանիզմի վերջնական ձևավորումը՝ 18-20 տարեկանում: Բացի այդ, տղամարդկանց սեռական հակումն ավելի երկար է պահպանվում, քան կանանց: Ուստի, կենսաբանական տեսանկյունից ցանկալի է, որ զույգ կազմելիս տղամարդը լինի տարիքով ավելի մեծ, որպեսզի սեռական կյանքում լինի ներդաշնակություն [5]:

Ամուսնական կոնֆլիկտների առաջացման մյուս հաճախակի հանդիպող պատճառը տղամարդու՝ որպես լոկ ֆինանսի աղբյուր դիտարկվելն է: Այն միտքը, որ ընտանիքի անդամները ֆինանսապես տղամարդուց կախվածության մեջ են, սկսում է ճնշել և բացասաբար անդրադառնալ նրա հոգեկանի վրա: Արդյունքում թուլանում է նրա կապը նախ՝ կնոջ, ապա՝ երեխաների հետ:

Գոյություն ունեն նաև այնպիսի ընտանիքներ, որտեղ բավականին բարձր է կոնֆլիկտայնության աստիճանը, խաթարված է ընտանիքի անդորրը, միջանձնային հարաբերություններում առկա է լարվածություն: Դրանք են՝

- ներդրողի ընտանիք, որտեղ զույգի մոտ նկատվում են տագնապայնության բարձր մակարդակ, քնի խանգարում, ագրեսիվություն.

- ճգնաժամային ընտանիք, որտեղ ամուսինները թշնամաբար են տրամադրված միմյանց նկատմամբ, հաշվի չեն առնում միմյանց հետաքրքրությունները, հակված չեն փոխզիջման.

- պրոբլեմային ընտանիք, որտեղ առկա խնդիրների, կյանքի ծանր պայմանների արդյունքում ընտանիքը հայտնվում է անկայուն վիճակում:

Ընտանեկան վեճերն իրենց բնույթով կարող են լինել պերմանենտ (անընդհատ): Նման ընտանիքները հիմնականում լինում են քրեածին, կոնֆլիկտածին, անբարենպաստ ընտանիքներ:

Վեճերի ժամանակ գլխուղեղի կեղևում առաջանում է օպտիմալ գրգռման օջախ, որը կարող է ընդգրկել ահռելի ու ավելի կետերի տարածք:

Այս դեպքում մարդը կորցնում է ինքնատիրապետումը, դիմացինին լսելու ունակությունը և վեճը վերածվում է կոնֆլիկտի: Յանկացած վեճի հիմքում ընկած է անհատականության երևույթը, այսինքն՝ անհատականը:

Մարդն աշխատում է, հնարավորինս վիրավորելով դիմացինին, բարձրացնել «Ես»-ի արժեքը: Կոնֆլիկտի հիմնական պատճառը անձնավորության որևիցե պահանջմունքի չբավարարված լինելն է: Սկսած ֆիզիկական, կենսաբանական, ֆիզիոլոգիականից մինչև հոգևոր պահանջմունքները:

Կոնֆլիկտների մեխանիզմը հասկանալու համար անհրաժեշտ է առանձնացնել պատկերացումների 3 համակարգ՝

1. էգոցենտրիկ համակարգ - հիմքում ընկած է սեփական «Ես»-ը, այլ մարդիկ կամ առարկաները հանդես են գալիս որպես կա՛մ օգտակար գործիք, կա՛մ խոչընդոտ.

2. ալլետոցենտրիկ համակարգ - կենտրոնում ընկած է ուրիշը.

3. սոցիոցենտրիկ - հիմքում ընկած է մեկը [6]:

Ընտանիքի համար ճգնաժամային շրջաններն են՝

1. Միմյանց հարմարվելու փուլ՝ ամուսնական կյանքի առաջին տարին է, երբ ձևավորվում է նոր որակի հարաբերություններ, նոր հոգևոր արժեքներ:

2. Երեխա ունենալու փուլ՝ երեխաների ծնունդը բարդացնում է ամուսինների մասնագիտական աճի հնարավորությունները, քիչ ժամանակ է տրամադրվում անձնական գրավիչ գործունեությանը (հոբբի), կնոջ հոգնածության պատճառով, կապված երեխայի խնամքի հետ, ժամանակավոր սեռական ակտիվության նվազումը:

3. Բախման փուլ՝ երեխաների դաստիարակության վերաբերյալ ամուսինների և նրանց ծնողների հայացքների, տեսակետների բախումը:

4. Միապաղաղության կամ միջին ամուսնական տարիքի փուլ՝ այս շրջանը երբեմն անվանում են նաև զգացմունքների հագեցվածության փուլ կամ քաղցի շրջան:

5. Իվոլյուցիոն կամ միայնակության զգացման փուլ: Այս շրջանը համարվում է 18-ից 24 տարի համատեղ կյանքից հետո, որը հաճախ համընկնում է ինվոլյուցիոն շրջանի հետ: Կարող է ձևավորվել միայնակության զգացում՝ կապված երեխաների հեռանալու հետ: Այս փուլում հսկայական նշանակություն ունեն արտաքին գործոնները՝ նյութական վիճակի վատթարացումը, աշխատանքի անցնելու անհնարինությունը, սեփական բնակարանի բացակայությունը և այլն [7]:

Ընտանեկան անբավարարվածության վիճակն առաջանում է կոնֆլիկտային իրավիճակների արդյունքում, որոնցում դրսևորվում է տարաձայնություն տվյալ անհատի վերաբերյալ, սպասումների և նրա իրական կյանքի միջև: Կոնֆլիկտից կոնֆլիկտ կուտակվելով՝ այսպիսի անբավարարվածությունը արտահայտվում է հուզական պոռթկումներում և հիստերիկ դրսևորումներում, որոնց հաճախականացումը կարող է լրջորեն խթարել ընտանիքի ամրությունը: Ճնշող մեծամասնությամբ, պատճառները, որոնք հանգեցնում են ընտանիքում կոնֆլիկտային իրավիճակի, առաջ են բերվում սոցիալական գործոններով:

Նշենք նաև, որ ընտանեկան վեճերի «ամենաթեժ» պատճառը ամուսիններից մեկի խանդն է: Իրավիճակը բարդանում է նրանով, որ եթե անգամ «մեղավոր կողմը» ոչ մի առիթ չի տվել, դա ոչ մի բան չի փոխում: Բոլոր փաստարկներն անտեսվում են, քանի որ խանդը զգացմուն-

քի հիվանդագին արտահայտում է «անխառն» վիճակում, երբ բանակա-
նության փաստարկները չեն աշխատում [8]:

Մյուս ակնհայտ պատճառը, այսպես կոչված, «ուղեղի լուսավո-
րումն» է, որը գործում է հատկապես երիտասարդ ընտանիքներում: Երբ
համատեղ կյանքի ռոմանտիկ շրջանն ավարտվում է, (միջինը 1-ից 3
տարի հետո) կողակցի թերություններին համակերպվել բոլորը չեն կա-
րողանում: Հաճախ բացահայտում են, որ կիրքը՝ կիրք, բայց ստացած
դաստիարակության, կրթության տարբերությունը, չհամընկնող կենսա-
կան արժեքները, մասնագիտական կայացածության հարցը և այլ
խնդիրներ պարարտ հող են դառնում ներքին չարացածության համար,
ինչը հանգեցնում է բացահայտ կոնֆլիկտների: Երբ ներքին լարվածու-
թյունը գերհասունանում է այն մտքից, որ կողակիցը համատեղ կյանքում
ամենևին էլ այնպիսին չէ, ինչպիսին պատկերացնում էիք, սկսվում են
մանր խայթոցները, որոնք սովորաբար արագ վերաճում են լուրջ վիճա-
բանությունների:

Բացի այդ՝ կյանքի կենցաղային կողմից չես փախչի, իսկ նյութա-
կան ապահովությունը, տան պայմաններն ու հարմարավետությունը իս-
կապես կարևորագույն դեր են խաղում: Դժբախտաբար, ժամանակա-
կից ընտանիքների մեծ մասը չի կարող պնդել, թե գոհ է նյութական վի-
ճակից: Իսկ երբ ստիպված եք լինում վարձած մի տնից մյուսը տեղա-
փոխվել, վճարել ապառիկ ապրանքների, կարծես, չսպառվող տոկոսնե-
րը, երբ բնակարանում 20 տարի շարունակ վերանորոգում չի իրակա-
նացվել, իսկ խորհրդային տարիներին գնված կահույքն սկսել է քանդ-
վել, վեճ ու կռիվներն անխուսափելի են:

Կոնֆլիկտ ծնող-երեխա հարաբերություններում: Ընտանիքում ծնո-
ղը կարող է կոնֆլիկտներ ունենալ տարբեր տարիքի երեխաների հետ:
Պատճառը ծնողի՝ երեխայի տարիքային և հոգեբանական առանձնահատ-
կությունները չգիտակցելն է, դաստիարակության ձևերին չտիրապետելը, ե-
րեխայի մտադրությունները չհասկանալը, նրան մշտապես փոքր և անկա-
րող մարդ համարելը: Մի տարիքային փուլից մյուսին անցումն ուղեկցվում է
ճգնաժամով, որը միշտ չէ, որ սահուն է ընթանում: Ճգնաժամը կարող է լար-
վածություն առաջացնել հարաբերություններում՝ հատկապես երեք տարե-
կանում և դեռահասության տարիքում: Երեք տարեկանի ճգնաժամի պատ-
ճառը գոյություն ունեցող հակասությունն է երեխայի պահանջմունքների և
դրանց բավարարման միջև [9]:

Ծնող-երեխա հարաբերություններում կոնֆլիկտներ են առաջանում նաև սխալ դաստիարակության պատճառով: Ծնողը միշտ ձգտում է իր երեխային դարձնել օրինակելի, անթերի՝ կիրառելով խիստ պատժամիջոցներ, կոպիտ վարվելով, քիչ խրախուսելով, երբեմն էլ դաժան վերաբերմունք դրսևորելով: Ոչ տեղին պատիժը, ծնողի կոպտությունը, դաժանությունը երեխայի մեջ հանգեցնում են երկու ծայրահեղ դրսևորումների. առաջին դեպքում երեխան մեծանում է չարացած, ագրեսիվ, երկրորդ դեպքում՝ անվստահ, բարդոյթավորված: Բազմակի դիտարկումները ցույց են տվել, որ ավտորիտար ոճի ծնողների երեխաները մեծանում են ընկճված, անվստահ, ինքնամփոփ, կաշկանդված, չշփվող:

Նրանք ինքնավստահ և նախաձեռնող չեն, չեն կարողանում ինքնուրույն որոշումներ կայացնել, կազմակերպել սեփական կյանքն ու աշխատանքը:

Կոնֆլիկտ ընտանիքի այլ անդամների հետ: Եթե համեմատենք ընդլայնված և բջջային ընտանիքները, ապա կտեսնենք, որ ընդլայնված ընտանիքներում առաջանում են այնպիսի կոնֆլիկտներ, որոնք ուղղակի չեն կարող առաջանալ բջջային ընտանիքներում: Հայկական իրականությունում ընդունված ավանդույթ է, երբ տղան ամուսնանում և իր կնոջ հետ ապրում է հայրական ընտանիքում, որտեղ, բացի ծնողներից, ապրում են նաև եղբայրները, քույրերը և այլ հարազատներ: Որքան բազմանդամ է ընտանիքը, այնքան դժվար է ապահովել բարիդրացիական մթնոլորտ: Բազմաթիվ ընտանիքների ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ ընդլայնված ընտանիքներում կոնֆլիկտը հիմնականում առաջանում է հարսների և սկեսուրների միջև: Կոնֆլիկտների պատճառ կարող են հանդիսանալ կենցաղային պայմանները, ֆինանսական խնդիրները, կրթվածության մակարդակի տարբերությունները, մայրական խանդը, հարսի ինքնահաստատվելու ձգտումը, երեխայի դաստիարակության հետ կապված տարբեր մոտեցումները, բնավորության և խառնվածքի անհամատեղելիությունը և այլն: Կոնֆլիկտներ են առաջանում նաև ընտանիքի այլ անդամների միջև, երբ առաջ է գալիս նյութական բարեկեցության, ժառանգության հարցը: Առաջին հայացքից թվում է, թե այս տեսակի կոնֆլիկտներն ազդեցություն չունեն երեխայի հոգեկան զարգացման վրա, սակայն, երբ երեխան ականատես է լինում, թե ինչպես են ծնողները վիճաբանում, վիրավորում, վարկաբեկում մեկը մյուսին, փոխվում է նաև նրա հոգեվիճակը: Կոնֆլիկտային իրադրությունը երեխային

դարձնում է սառնասիրտ, չշփվող, դաժան, անուշադիր, ագրեսիվ, կոպիտ կամ էլ անվստահ, ինքնամիտ, ընկճված ու անտարբեր [10]:

Այսպիսով՝ կարող ենք ասել, որ ընտանիքի անառողջ մթնոլորտը, ամուսինների կոնֆլիկտային հարաբերությունները միանշանակ բացասական ազդեցություն են գործում երեխայի վրա: Երեխան, որը մշտապես գտնվում է լարված, սթրեսային վիճակում, ունենում է «ծանր» բնավորություն, չի կարողանում կապեր հաստատել հասակակիցների և մեծահասակների հետ, ունենում է ոչ ադեկվատ, ցածր ինքնագնահատական:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Ребус Б.М. Психологические основы управления школой. – Ставрополь.: СГПИ. 1990, էջ 45.
2. Сергейчук А.В. Социология управления. - СПб.: Бизнес-пресс, 2002, էջ 212.
3. Столяренко А.М. Общая и профессиональная психология. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003, էջ 294.
4. Андреева Т. В. Семейная психология: Учеб. пособие. — СПб.: Речь, 2004. էջ 37
5. Смелзер Н. Сексуальные роли и неравенство. Психология семьи. Хрестоматия. Под ред. Райгородского Д. Я. Самара. 2002. էջ 324.
6. Մեղրակյան Ս.Ա. Ընտանիքի հոգեբանություն. Երևան: <<Ուրարտու>> համալս., 2010, էջ 216
7. Калмыкова Е.С. Психологические проблемы первых лет супружеской пары. Психология семьи. Хрестоматия. Под ред. Райгородского Д. Я. - Самара. 2002. էջ 474.
8. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. СПб.: Питер, 2003, էջ 224.
9. Коробанова Ж.В. Влияние полоролевых представлений родителей на формирование личностных особенностей одаренных девочек. Автореферат канд.дисс. - М., 2002. — 24 с.
10. Карабанова О. А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования. — М., 2005. —С. 320.